שֶׁמְּבַזְּזִין – שמבטלים דִּין אֲבִיהֶם הרשעים לֶעָתִיד לָבוֹא, וכך אוֹמְרִים לְפָנָיו, רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם, מֵאַחַר שֶׁאַתָּה עָתִיד לִיפָּרַע מֵהֶן, לָמָּה הִקְרַיְתָּה שֵׁינֵיהֶם בָּם לענשם במיתתנו בקטנותנו.

אָמַר רַבִּי אֵילְעָא בַּר יְבָרֶכְיָה, אִלְמָלֵא תְּפִלָּתוֹ שֶׁל דָּוִד, הָיוּ כָּל יִשְׂרָאֵל בגלות מוֹכְרֵי רָבָב – שומנים ודברים מאוסים, מתוך עניותם, שֶׁנֶּאֱמַר בתהילים, שבקש דוד על ישראל, שגם כשיהיו בגלות, 'שִׂיתָה ה' מוֹרָה לָהֶם' שפירושו, תתן לעניים מרות ועושר, כדי שלא יהיו פחותים ונבזים כל כך בעיני האומות.

וְאָמַר רַבִּי אֵילְעָא בַּר יְבָרֶכְיָה, אִלְמָלֵא תְּפִלָּתוֹ שֶׁל חֲבַקּוּק, הָיוּ שְׁנֵי תַּלְמִידֵי חֲכָמִים מִתְכַּפְּסִים בְּטַבְלִית אַחַת מרוב עניותם וְעוֹסְקִין בַּתּוֹרָה, שֶׁנֶּאֱמַר בתפלתו של חבקוק, "ה' שָׁמַעְתִּי שִׁמְעֲךָ יָרֵאתִי ה' פָּעָלְךָ בְּקֶרֶב שָׁנִים חַיֵּהוּ", אַל תִּקְרֵא 'בְּקֶרֶב שָׁנִים', אֶלָּא 'בְּקֶרוֹב שָׁנִים', וכך הוא נדרש, פעלך, שהיא התורה, כששנים מתקרבים ללמוד אותה בכסות אחת מחמת עניים, חיה אותם לבל יהיו עוסקים בה בעניות מרובה.

וְאָמַר רַבִּי אֵילְעָא בַּר יְבָרֶכְיָה, שְׁנֵי תַּלְמִידֵי חֲכָמִים הַמְּהַלְּכִין בְּדֶרֶךְ וְאֵין בֵּינֵיהֶן דִּבְרֵי תוֹרָה, רְאוּיִן לְישָׂרֵף בָּאֵשׁ, שֶׁנֶּאֱמַר כשהלכו אליהו הנביא ואלישע תלמידו, "וַיְהִי הֵמָּה הוֹלְכִים הָלוֹךְ וְדַבֵּר וְהִנֵּה רֶכֶב אֵשׁ וגו'" והפריד ביניהם, ולקח את אליהו, סַלָּמָא שלא נשרפו אש של מעלה, הוא משום דְּאִיכָּא דִּיבּוּר תורה ביניהם, הָא אם לֵיכָּא דִּיבּוּר, הִיא רְאוּיִן לִישָׂרֵף.

וְאָמַר רַבִּי אֵילְעָא בַּר יְבָרֶכְיָה, שְׁנֵי תַּלְמִידֵי חֲכָמִים הַדָּרִין בְּעִיר אַחַת וְאֵין נוֹחִין זֶה לָזֶה בַּהֲלָכָה, אֶחָד מהם מֵת על ידי חברו, וְאֶחָד – ההורג בשגגה גּוֹלֶה על ידו, שֶׁנֶּאֱמַר בפרשת ערי מקלט, שמטרת עיר מקלט היא "לָנוּס שָׁמָּה רוֹצֵחַ אֲשֶׁר יִרְצַח אֶת רֵעֵהוּ בִּבְלִי דַעַת", וְאֵין 'דַּעַת' אֶלָּא תּוֹרָה, שֶׁנֶּאֱמַר על ישראל כשעברו על מצוות התורה 'נִדְמוּ עַמַּי מִבְּלִי הַדָּעַת' שפירושו, שנטפשו עמי מתוך שלא עסקו בתורה, ונדרש הפסוק של ערי מקלט כך, שהרציחה נגרמה משום שלא עסקו יחד בדעת שהיא תורה.

אָמַר רַבִּי יְהוּדָה בְּרִבִּי דְּרַבִּי חִיָּיא, כָּל תַּלְמִיד חָכָם הָעוֹסֵק בַּתּוֹרָה מַתּוֹךְ הַדְחָקָ, תְּפִלָּתוֹ נִשְׁמַעַת, שֶׁנֶּאֱמַר, "כִּי עַם בְּצִיּוֹן יֵשֵׁב יְרוּשָׁלַיִם בָּכֹה לֹא תִבְכֶּה חָנוֹן יָחְנְךָ לְקוֹל זַעֲקֵךְ כְּשָׁמְעָתוֹ עָנָךְ", ונדרש, שהקדוש ברוך הוא עונה לקול זעקת אלו היושבים ישיבה של תורה, וּכְתִיב בַּתְרֵיהּ, שבאיזה עסק התורה הדברים אמורים, "וְנָתַן ה' לָכֶם לֶחֶם צַר וּמַיִם לָחַץ", ומכאן, שישיבה זו היא על ידי הדחק. רַבִּי אַבָּהוּ אוֹמֵר, אותו העוסק בתורה מתוך הדחק מַשְׁבִּיעִין אוֹתוֹ מִזִּיו שְׁכִינָה, שֶׁנֶּאֱמַר בסוף הפסוק, "וְהָיוּ עֵינַיִךְ רוֹאוֹת אֶת מוֹרֶיךְ". רַבִּי אַחָא בַּר חֲנִינָא אָמַר, אַף אֵין הַפַּרְנוֹס נִגְעָל בְּפָנָיו, שֶׁנֶּאֱמַר באותו הפסוק "וְלֹא יִכָּנֵף עוֹד מוֹרַיִךְ", שפירושו, שלא יסתר ממך מוריך, שהוא הקדוש ברוך הוא, ולא תנעל המחיצה בינך לבינו.

שנינו במשנה, רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר מִשּׁוּם רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ, מֵיּוֹם שֶׁחָרַב בֵּית הַמִּקְדָּשׁ אֵין יום שאין קללה וְכוּ'. אָמַר רָבָא, לא זו בלבד שאין יום שאין בו קללה, אלא וְכָל יוֹם וָיוֹם מֵרוּבָּה מִקִּלְלָתוֹ מִשֶּׁל חֲבֵירוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר בתוכחת הגלות, "בַּבֹּקֶר תֹּאמַר מִי יִתֵּן עֶרֶב וּבָעֶרֶב תֹּאמַר מִי יִתֵּן בֹּקֶר", ויש לשאול, הֵי בֹּקֶר – על איזה בקר הכוונה שבערב תאמר עליו מי יתן ויבא, אִילֵימָא תאמר כך על בֹּקֶר דִּלְמָחָר, מִי יָדַע מַאי הֲוֵי – וכי יודע הוא שיהיה טוב יותר, אֶלָּא תאמר כך על הבקר דְּהָלִיךְ – שעבר, מי יתן ויבא שוב יום כזה, משום שהיה טוב יותר מן הערב שאחריו. שואלת הגמרא, וְאֶלָּא אם כל יום מתרבה הקללה, עָלְמָא אַמַּאי קָא מְקַיְּים – על מה העולם עומד. עונה הגמרא, אִקְּדוּשָּׁה דְּסִידְרָא – על סדר קדושה שאומרים על הסדר בשחרית אחר תפילת שמונה עשרה, וְאִיהֵא שְׁמֵיהּ רָבָּא דְּאַגַּדְתָּא – ועל 'אמן יהא שמיה רבא' שעונים העם אחר הדרשה בדברי אגדה כל שבת, שֶׁנֶּאֱמַר, "אֶרֶץ עָפְתָה כְּמוֹ אוֹפֶל צַלְמָוֶת וְלֹא סְדָרִים", שמשמעו, שהארץ חשכה וצלמות כשאין בה סדרים, וסוף הפסוק הוא, 'ותופע כמו אופל', ופירושו, הָא אם יֵשׁ סְדָרִים – סדר קדושה ויהא שמיה רבא, אזי תּוֹפִיעַ הארץ מֵאוֹפֶל.

שנינו במשנה, העיד רבי יהושע מיום שחרב בית המקדש וכו' וְלֹא יָרַד טַל לִבְרָכָה וְנִיטַּל טַעַם פֵּירוֹת וְכוּ'. מביאה הגמרא ברייתא בענין זה, תַּנְיָא, רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר אוֹמֵר, טְהָרָה בְּטִבְלָה טַעַם וְרֵיחַ, מַעֲשֵׂר בִּיטֵּל שׁוּמַּן דָּגָן. מספרת הגמרא, רַב הוּנָא אַשְׁכַּח תּוֹמַרְתָּא דְּחִינּוּנִיתָא – מין תמרה שמנה שאף יש בה ריח טוב, שַׁלְּחָה בָּרְכָה בְּסוּדְרֵיהּ – נטלה רב הונא ועטפה בסודרו, אָתָא רַבָּה בְּרֵיהּ של רב הונא, אָמַר לֵיהּ לרב הונא, מוֹרְחִינְהוּ רֵיחָא דְּחִינּוּנִיתָא – מריח אני ריח של תמרה חינוניתא, אָמַר לֵיהּ רב הונא לרבה בנו, בְּנִי, כיון שהרחת את ריחה, ודאי טָהֳרָה יֵשׁ בָּךְ שלכך לא ניטל ממך ריח הפירות, יָהֲבָה נִיהֲלֵיהּ – נתנה לו רב הונא לרבה, אַדְּהָכִי אָתָא אַבָּא בְּרֵיהּ – בין כך בא אבא בנו של רבה בר רב הונא, שַׁלְּחָהּ יָהֲבָה נִיהֲלֵיהּ – נטלה רבה בר רב הונא ונתנה לאבא בנו, אָמַר לֵיהּ רב הונא לרבה בנו, בְּנִי, שַׁמַּחְתָּ אֶת לִבִּי בכך שיש בך טהרה, וְהִקְהֵיתָה אֶת שִׁינַּי בכך שהראית לי שאתה אוהב את בנך יותר ממני, שלקחת אותה ממני ונתת לו, חַיֵּינוּ דְּאָמְרֵי אינשי, רַחֲמֵי דְּאַבָּא אַבָּנֵי – רחמי האב על בניו, רַחֲמֵי דִּבְנֵי אַבָּנֵי דְּהָווּ לֵיהּ – ורחמי הבן אינם על האב, אלא על הבנים שלו.

עוד מספרת הגמרא, רַב אַחָא בַּר יַעֲקֹב אִיטַּפֵּל בֵּיהּ בְּרַב יַעֲקֹב בַּר בְּרַתֵּיהּ – טרח בגידולו של רב יעקב בן בתו, כִּי גָּדֵל, אָמַר לֵיהּ רב אחא בר יעקב לנכדו, אַשְׁקְיֵין מָיָא – השקני מים, אָמַר לוֹ רב יעקב, לָאו בְּרֵיךְ אֲנָא – איני בנך, ואיני חייב לכבדך כאב, וְחַיֵּינוּ דְּאָמְרֵי אינשי, רַבִּי רַבִּי, בַּר בְּרַתְךָ אֲנָא – גדל גדל את נכדיך, ולבסוף יאמרו לך בן בתך אני.

משנה. בְּפוּלְמוּס שֶׁל אַסְפַּסְיָינוּס – בביאת חילו של אספסיינוס קיסר רומי על ירושלים בסוף ימי בית שני, גָּזְרוּ חכמים עַל עֲטָרוֹת חֲתָנִים, וְעַל הָאֵירוּס. בְּפוּלְמוּס – בביאת חילו שֶׁל טִיטוּס, כשהביאו הורקנוס להילחם עם אריסטובולוס אחיו, גָּזְרוּ חכמים עַל עֲטָרוֹת כַּלּוֹת, וְשֶׁלֹּא יְלַמֵּד אָדָם אֶת בְּנוֹ יְוָונִית. בְּפוּלְמוּס – בביאת החיל הָאֲחֵרוֹן על ירושלים, שבו בא טיטוס והחריב את בית המקדש, גָּזְרוּ חכמים שֶׁלֹּא תֵצֵא הַכַּלָּה בְּאַפַּרְיוֹן – בחופת כבוד של מעילים וטליתות מוזהבות בְּתוֹךְ הָעִיר כשמוליכים אותה מבית אביה לבית בעלה, וְרַבּוֹתֵינוּ הִתִּירוּ שֶׁתֵּצֵא הַכַּלָּה בְּאַפַּרְיוֹן בְּתוֹךְ הָעִיר.

מַשְׁמֵשׁ רַבִּי מֵאִיר, בָּטְלוּ מוֹשְׁלֵי מְשָׁלִים – מלמדים את החכמה דרך משל ומליצה, כגון משלי שועלים. מַשְׁמֵשׁ בֶּן עַזַּאי, בָּטְלוּ הַשַּׁקְדָנִים – שוקדים על דלתות בית המדרש לילה ויום. מַשְׁמֵשׁ בֶּן זוֹמָא, בָּטְלוּ הַדַּרְשָׁנִים – דורשים את פסוקי התורה. מַשְׁמֵשׁ רַבִּי עֲקִיבָא, בָּטַל כְּבוֹד הַתּוֹרָה – שהיה דורש כל קוץ וקוץ של אותיות, וכל שכן אותיות, וזהו כבוד התורה שאין בה דבר לבטלה. מַשְׁמֵשׁ רַבִּי חֲנִינָא בֶּן דּוֹסָא, בָּטְלוּ אַנְשֵׁי מַעֲשֶׂה – בטוחים בצדקתם ועושים מעשי פלא. מַשְׁמֵשׁ רַבִּי יוֹסֵי קָטְנְתָּא, פָּסְקוּ חֲסִידִים, וְלֹמָּה נִקְרָא שְׁמוֹ קָטְנְתָּא, שֶׁהָיָה קָטְנְתָּא וסופם שֶׁל חֲסִידִים. מַשְׁמֵשׁ רַבָּן יוֹחָנָן בֶּן זַכַּאי, בָּטַל זִיו הַחָכְמָה. מַשְׁמֵשׁ רַבָּן גַּמְלִיאֵל הַזָּקֵן, בָּטַל כְּבוֹד הַתּוֹרָה – שהיו עד אז עוסקים בה בעמידה, ומשמת ירדה חולשה לעולם ועוסקים בה בישיבה, וּמֵתָה טָהֳרָה וּפְרִישׁוּת. מַשְׁמֵשׁ רַבִּי יִשְׁמָעֵאל בֶּן פָּאבִי, בָּטְלָה זִיו הַכְּהוּנָּה – שהיה חכם ועשיר וכהנים רבים אוכלים על שולחנו. מַשְׁמֵשׁ רַבִּי, בָּטְלָה עֲנָוָה וְיִרְאַת חֵטְא.

[גמרא. תָּנוּ רַבָּנָן], רַבִּי פִּנְחָס בֶּן יָאִיר אוֹמֵר, מִיּוֹם שֶׁחָרַב בֵּית הַמִּקְדָּשׁ בּוֹשׁוּ חֲבֵרִים – תלמידי חכמים וּבְנֵי חוֹרִין – מיוחסים, וְחָפוּ רֹאשָׁם לפי שהיו הממזרים ועזי הפנים בגדולה ועושר, והתלמידים והמיוחסים בעניות, וְנִדַּלְדְּלוּ אַנְשֵׁי מַעֲשֶׂה, וְנִבְרוּ בַּעֲלֵי זְרוֹעַ וּבַעֲלֵי לָשׁוֹן, וְאֵין דּוֹרֵשׁ לישראל וְאֵין מְבַקֵּשׁ עליהם רחמים, וְאֵין שׁוֹאֵל בשלום חבירו, ואם כך, עַל מִי לָנוּ לְהִשָּׁעֵן, עַל אֲבִינוּ שֶׁבַּשָּׁמַיִם.

רַבִּי אֶלִיעֶזֶר הַגָּדוֹל אוֹמֵר, מִיּוֹם שֶׁחָרַב בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, שָׂרוּ חַכְמֵי מִיָּא לְמֶהֱוֵי כִּסְפָרֵיָא – התחיל ערך החכמים להיות כמלמדי תינוקות, וְסַפְרֵיָא כְּחַזָּנֵיָא – וערך מלמדי התינוקות התחיל להיות כשמשי הצבור, וְחַזָּנֵיָא כְּעַמָּא דְּאַרְעָא – וערך שמשי הצבור התחיל להיות כעם הארץ, וְעַמָּא דְּאַרְעָא

אַזְלָא וְדִלְדְּלָה – ועם הארץ הולך ומידלדל, וְאֵין שׁוֹאֵל לישראל
וְאֵין מְבַקֵּשׁ, עַל מִי יֵ־ש לְהִשָּׁעֵן, עַל אָבִינוּ שֶׁבַּשָּׁמַיִם.
בְּעִקְּבוֹת מְשִׁיחָא חוּצְפָּא יִסְגֵּא – לקראת ביאת המשיח תרבה
החוצפה בעולם, וְיוֹקֶר יַאֲמִיר – היוקר יגדל, הַגֶּפֶן תִּתֵּן פִּרְיָהּ וְהַיַּיִן
למרות כן יְקָר משום שישתמשו בו הכל למשתה, וּמַלְכוּת תֶּהֱפַךְ
לְמִינוּת, וְאֵין תּוֹכַחַת – לא יהיה מי שראוי להוכיח, בֵּית וַעַד של
החכמים יהיה שמם מן הלומדים ותחת זה יִהְיֶה לְזִנּוּת – למקום
שמתאספים בו בעלי זמה, וְהַגָּלִיל, שהיה שם תלמידי חכמים
וחסידים יֶחֱרַב, וְהַגַּבְלָן יֵשׁוֹם – יהיה שמם, וְאַנְשֵׁי הַגָּבוּל – אנשי
גבול ארץ ישראל יְסוֹבְבוּ מֵעִיר לְעִיר, וְלֹא יְחוֹנְנוּ – אין מי שיחון
אותם, וְחָכְמוֹת סוֹפְרִים תִּסְרַח – יהיה לבוז, וְיִרְאֵי חֵטְא יִמָּאֲסוּ,
וְהָאֱמֶת תִּהֵא נֶעְדֶּרֶת, נְעָרִים פְּנֵי זְקֵנִים יַלְבִּינוּ, זְקֵנִים יַעַמְדוּ מִפְּנֵי
קְטַנִּים, "בֵּן מְנַוֵּל אָב, בַּת קָמָה בְאִמָּהּ לחרפה ולביישה, כַּלָּה
בַּחֲמֹתָהּ, אוֹיְבֵי אִישׁ אַנְשֵׁי בֵיתוֹ", פְּנֵי הַדּוֹר כְּפְנֵי הַכֶּלֶב – שתהיה
עזות ולא יתביישו זה מזה, הַבֵּן אֵינוֹ מִתְבַּיֵּשׁ מֵאָבִיו, וְעַל מַה יֵ־ש
לָנוּ לְהִשָּׁעֵן, עַל אָבִינוּ שֶׁבַּשָּׁמַיִם.
(גמרא) אָמַר רַב, מה שגזרו על עטרות חתנים, לֹא שָׁנוּ, אֶלָּא
עטרה שֶׁל טָלֵא וְגַפְרִית – העשויה מאבן מלח, או מכסף וזהב,
ומציירים אותו בגפרית, אֲבָל עטרה שֶׁל חַרְדִּם וְשֶׁל וֶורֶד מוּתָּר.
וּשְׁמוּאֵל אוֹמֵר, אַף עטרה שֶׁל חַרְדִּם וְשֶׁל וֶורֶד אֲסוּרָה, אבל שֶׁל
קָנִים וְשֶׁל חֵילֶת – צמח כמין גומא הגדל במים מוּתָּר. וְלֵוִי אָמַר,
אַף עטרה שֶׁל קָנִים וְשֶׁל חֵילֶת אֲסוּרָה, וְכֵן תָּנֵי לֵוִי בְּמַתְנִיתִיתֵיהּ –
וכן שנה לוי בברייתא שלו, אַף שֶׁל קָנִים וְשֶׁל חֵילֶת אֲסוּרָה.
שנינו במשנה, בפולמוס של אספסיינוס גזרו על וכו' וְעַל הָאֵירוּסִים.
שואלת הגמרא, מַאי אֵירוּסִים. אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר, מְבַלָּא דְּחַד פּוּמָּא
– פעמון שיש בעינבל אחד, שמקשקשים בו בבתי משתה. מספרת
הגמרא, רַבָּה בַּר רַב הוּנָא עָבֵד לֵיהּ לְבַרְיֵהּ מְנַבְּרָא – עשה לבנו
מין תוף שקולו צלול, ואפשר להשמיע בו צליל של שיר, אָתָא אֲבוּהּ
תְּבְרֵיהּ – בא רב הונא, אביו של רבה בר רב הונא, ושברו, וכך אָמַר
לֵיהּ רב הונא לרבה, גם דבר זה בכלל האיסור, כִּי מִיחַלַּף בְּמְבַלָּא
דְּחַד פּוּמָּא שהוא האירוס שנאסר, מפני שקולו דומה, אלא, זִיל
עֲבִיד לֵיהּ תוף אַפּוּמָּא דְּחַצְבָא – על פי חבית אוֹ אַפּוּמָּא דְּקִפְּיָא
– על פי כלי ששמו קפיזא שמכיל שלשה לוגים, ובכך לא יתחלף
באירוס.
שנינו במשנה, בְּפוּלְמוּס שֶׁל מִיטוּס גָּזְרוּ עַל עֲטָרוֹת כַּלּוֹת וכו'.
שואלת הגמרא, מַאי עֲטָרוֹת כַּלּוֹת. אָמַר רַבָּה בַּר בַּר חָנָה אָמַר
רַבִּי יוֹחָנָן, עִיר שֶׁל זָהָב – עטרה עשויה מזהב, ועיר של זהב
מצויירת עליה. תַּנְיָא נַמִּי הָכִי, אֵיזֶהוּ עֲטָרוֹת כַּלּוֹת עִיר שֶׁל זָהָב,
אֲבָל עוֹשֶׂה אוֹתָהּ כִּיפָּה שֶׁל מִילֶת – כמין כובע של צמר נקי.
תָּנָא בברייתא, אַף עַל חוּפַּת חֲתָנִים גָּזְרוּ. מבארת הגמרא, מַאי
חוּפַּת חֲתָנִים, וְהוֹרִית הַמּוּזָהָבוֹת – בגד צמר צבוע שני, וקבועים
בו רצועות של זהב, שמעמידים אותו ככיפה. תַּנְיָא נַמִּי הָכִי, אֵלּוּ
הֵן חוּפַּת חֲתָנִים שאסורות, וְהוֹרִית הַמּוּזָהָבוֹת, אֲבָל עוֹשֶׂה
כִּפָּפִירִית – עיגולים מעץ כמין כיפה, וְתוֹלֶה בָּהּ כָּל מַה שֶּׁיִּרְצֶה כגון
רצועות של זהב.
שנינו במשנה, וְשֶׁלֹּא יְלַמֵּד אֶת בְּנוֹ יְוָונִית. תָּנוּ רַבָּנָן, כְּשֶׁצָּרוּ מַלְכֵי
בֵּית חַשְׁמוֹנַאי זֶה עַל זֶה, שנלחמו שני האחים על המלוכה, והביא
הורקנוס עמו את חיל רומי לעזרו, הָיָה הוֹרְקְנוֹס מַבְחִין לחומה, והביא
וְאֵרִיסְטוֹבּוּלוּס מִבַּפְנִים, בְּכָל יוֹם וְיוֹם הָיוּ מְשַׁלְשְׁלִין אלו שבפנים
דִּינָרִים בְּקוּפָּה מתרומת הלשכה, וּמַעֲלִין לָהֶן אלו שבחוץ טלאים
לצורך תְּמִידִים, הָיָה שָׁם זָקֵן אֶחָד שֶׁהָיָה מַכִּיר בְּחָכְמַת יְוָונִית,
לָעַז לָהֶם לאותם שבחוץ בְּחָכְמַת יְוָונִית באופן שאין הכל מבינים,
אָמַר לָהֶן, כָּל זְמַן שֶׁעוֹסְקִים בַּעֲבוֹדָה אֵין נִמְסָרִין בְּיֶדְכֶם, לְמָחָר
שְׁלָשְׁלוּ לָהֶם אותם שבפנים דִּינָרִים בְּקוּפָּה, וְהֶעֱלוּ לָהֶם אותם
שבחוץ חֲזִיר במקום טלה, כֵּיוָן שֶׁהִגִּיעַ לַחֲצִי חוֹמָה, נָעַץ צִפָּרְנָיו
בה, ואז נִזְדַּעֲזָעָה אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל אַרְבַּע מֵאוֹת פַּרְסָה מחמת חילול
כבוד שמים, אוֹתָהּ שָׁעָה אָמְרוּ חכמים, אָרוּר אָדָם שֶׁיְגַדֵּל חֲזִירִים,
וְאָרוּר אָדָם שֶׁיְלַמֵּד לִבְנוֹ חָכְמַת יְוָונִית, וְעַל אוֹתָהּ שָׁנָה שבאו
הרומאים והחריבו את סביבות ירושלים, שָׁנִינוּ, מַעֲשֶׂה וּבָא עוֹמֵר
מְגֹנוֹת צְרִיפִים וּשְׁתֵּי הַלֶּחֶם מִבַּקְעַת עֵין סוֹכַר שהם מקומות
רחוקים, אף שמצוה להביא ממקום קרוב, כיון שלא נמצא בסביבות
ירושלים.
מקשה הגמרא, אִינִי – וכי אכן חכמת יוונית אסורה, וְהָאָמַר רַבִּי,
בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל לָשׁוֹן סוּרְסִי לָמָּה לדבר בו, אֶלָּא אִי לדבר לָשׁוֹן
הַקּוֹדֶשׁ, אִי לְשׁוֹן יְוָונִית שהיא לשון צח ויפה ואילו לשון סורסי הוא
לשון עילג, וְאָמַר רַב יוֹסֵף, בְּבָבֶל לְשׁוֹן אֲרַמִּי לָמָּה לדבר בו, אֶלָּא
אוֹ לְשׁוֹן הַקּוֹדֶשׁ אוֹ לָשׁוֹן פָּרְסִי שהוא יפה יותר מארמי, הרי
מבואר בדברי רבי, שלשון יוונית מותרת. מתרצת הגמרא, לָשׁוֹן
יְוָונִית לְחוּד, וְחָכְמַת יְוָונִית לְחוּד שאמנם לשון יוונית מותרת, אבל
חכמת יוונית, שהיא שפת רמזים שהקרובים למלכות משתמשים בה,
אסורה.
שוב מקשה הגמרא, וְחָכְמַת יְוָונִית מִי אִסְּרָא, וְהָאָמַר רַב יְהוּדָה
אָמַר שְׁמוּאֵל מִשּׁוּם רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל, מַאי דִּכְתִיב באיכה
"עֵינִי עוֹלְלָה לְנַפְשִׁי מִכֹּל בְּנוֹת עִירִי" לי יש להצטער לבכות ולנוול
את עיני יותר מכל משפחות עירי, אֶלָּא יְלָדִים הָיוּ בְּבֵית אַבָּא –
רבן גמליאל דיבנה, חֲמֵשׁ מֵאוֹת מהם לָמְדוּ תּוֹרָה, וַחֲמֵשׁ מֵאוֹת
מהם לָמְדוּ חָכְמַת יְוָונִית, וְלֹא נִשְׁתַּיֵּיר מֵהֶן אחר החורבן אֶלָּא אֲנִי
בָּאן, וּבֶן אָחִי אַבָּא בְּעַכְּוָא, הרי שמותר ללמד חכמת יוונית.
מתרצת הגמרא, שַׁאנִי שֶׁל בֵּית רַבָּן גַּמְלִיאֵל דִּקְרוֹבִין לְמַלְכוּת הָווּ
והיה להם צורך להשתמש בחכמת יוונית לצורך ישראל, דְּתַנְיָא, מִי
שהוא מְסַפֵּר קוֹמֵי – מסתפר מלפניו ומניח בלורית מאחוריו, חֲרֵי זֶה
מִדַּרְכֵי הָאֱמוֹרִי שהיו נוהגים לעשות כך לשם עבודה זרה, אוֹלָם
אֲבָטְוֹלוֹס בֶּן רָאוּבֵן הִתִּירוֹ לו חכמים לְסַפֵּר קוֹמֵי, לפי שֶׁהוּא קָרוֹב
לְמַלְכוּת, וכן שֶׁל בֵּית רַבָּן גַּמְלִיאֵל הִתִּירוּ לָהֶן ללמוד חָכְמַת
יְוָונִית מִפְּנֵי שֶׁקְּרוֹבִין לְמַלְכוּת.
שנינו במשנה, בַּפּוּלְמוּס הָאַחֲרוֹן גָּזְרוּ שֶׁלֹּא תֵּצֵא כַּלָּה בְּאַפְּרִיוֹן
וכו' ושנינו שם שרבותינו התירו גזרה זו. אומרת הגמרא, מַאי
טַעֲמָא התירו רבותינו שתצא הכלה באפריון, מִשּׁוּם צְנִיעוּתָא –
שתהיה הכלה מכוסה בצאתה מבית אביה לבית בעלה.
שנינו במשנה, מִשֶּׁמֵּת רַבָּן יוֹחָנָן בן זכאי בָּטְלָה זִיו חָכְמָה. תָּנוּ
רַבָּנָן, מִשֶּׁמֵּת רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בן הורקנוס, נִגְנַז סֵפֶר תּוֹרָה – שהיו
הלכות שבתורה שבעל פה סדורות בפיו בכתובות בספר. מִשֶּׁמֵּת
רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ, בָּטְלָה עֲצָה וּמַחְשָׁבָה – שהיה זהיר בדרשות ובקי
בהלכות, ויודע להשיב על קושיות המינים. מִשֶּׁמֵּת רַבִּי עֲקִיבָא,
בָּטְלוּ זְרוֹעֵי תּוֹרָה – עומק הסברא בתורה, וְנִסְתַּתְּמוּ מַעְיְנוֹת
הַחָכְמָה – שהיה סומך את הלכות תורה שבעל פה על דרשות
הפסוקים ועל האותיות היתירות והלשונות המשתנים במקרא.
מִשֶּׁמֵּת רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה, בָּטְלוּ עֲטָרוֹת חָכְמָה – שהיה
עשיר מופלג, שֶׁ"עֲטֶרֶת חֲכָמִים עָשְׁרָם". מִשֶּׁמֵּת רַבִּי חֲנִינָא בֶּן
דוֹסָא, בָּטְלוּ אַנְשֵׁי מַעֲשֶׂה. מִשֶּׁמֵּת אַבָּא יוֹסֵי בֶּן קְטוֹנְתָּא,
בָּטְלוּ חֲסִידִים, וְלָמָּה נִקְרָא שְׁמוֹ אַבָּא יוֹסֵי בֶּן קְטוֹנְתָּא, שֶׁהָיָה
מִקְטַנֵּי וסופם של חֲסִידִים. מִשֶּׁמֵּת בֶּן עַזַּאי, בָּטְלוּ הַשְׁקָדָנִין.
מִשֶּׁמֵּת בֶּן זוֹמָא, בָּטְלוּ הַדַּרְשָׁנִין. מִשֶּׁמֵּת רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן
גַּמְלִיאֵל, עָלָה גּוֹבַאי וְרָבוּ צָרוֹת. מִשֶּׁמֵּת רַבִּי, הוּכְפְּלוּ צָרוֹת.
שנינו במשנה, מִשֶּׁמֵּת רַבִּי, בְּטָלָה עֲנָוָה וְיִרְאַת חֵטְא. אָמַר לֵיהּ רַב
יוֹסֵף לְתַנָּא השונה את המשנה, לֵא תֵּיתְנֵי במשנתך עֲנָוָה, דְּאֵיכָּא
אֲנָא – שהרי יש אותי, שאני עניו. אָמַר לֵיהּ רַב נַחְמָן לְתַנָּא, לֵא
תֵּיתְנֵי במשנתך יִרְאַת חֵטְא, דְּאֵיכָּא אֲנָא – שהרי יש אותי, שאני
ירא חטא.

הַדָּרָן עָלָךְ עֶגְלָה עֲרוּפָה וּסְלִיקָא לָהּ מַסֶּכֶת סוֹטָה